

Давид Меладзе, аспірант творчої аспірантури

кафедри джазу та популярної музики

Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9530-2038>

МОТИВИ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ У ГРУЗИНСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ПІСЕННОМУ ФОЛЬКЛОРИ

У статті проаналізовано відображення мотивів визвольної боротьби у пісенному фольклорі Грузії та України, який тісно пов'язаний із традиціями та ментальністю народів. Протягом останніх років в умовах світової глобалізації, одним з найважливіших аспектів національної культури є збереження фольклорних традицій. Саме тому, міжнародні та вітчизняні діячі приділяють особливу увагу до культурних надбань людства як складовій духовної ідентичності.

У дослідженні здійснено порівняльний аналіз українських та грузинських композицій XX–XXI століть, що в різні історичні періоди виступали носіями національної свідомості та символами опору.

Ключові слова: фольклор; грузинський спів; вокал; тематика; боротьба; народні пісні.

Літ. 10.

David Meladze, Postgraduate Student of Creative Postgraduate Studies of the

Jazz and Popular Music Department,

Lviv National Academy of Music named after Mykola Lysenko

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9530-2038>

MOTIVES OF THE FREEDOM STRUGGLE IN GEORGIAN AND UKRAINIAN FOLKLORE

The article analyzes the reflection of the motifs of the liberation struggle in the song folklore of Georgia and Ukraine, which is closely connected with the traditions and mentality of the peoples. In recent years, in the context of world globalization, one of the most important aspects of national culture is the preservation of folklore traditions. That is why international and domestic figures pay special attention to the cultural heritage of humanity as a component of spiritual identity. It is noted that in the folklore of Georgians and Ukrainians, the theme of the liberation struggle is reflected in specific genres of vocal music, which in turn conveys a vivid range of feelings, psychological states, and experiences.

It is emphasized that the main task of modern vocal mastery is the preservation of national traditions and the formation of new compositions on a folklore basis. Such understanding contributes to the preservation of cultural heritage and demonstrates a high level of performing skills of soloists who combine folk intonations with perfect vocal technique.

The study conducted a comparative analysis of Ukrainian and Georgian compositions of the 20th–21st centuries, which in different historical periods acted as carriers of national consciousness and symbols of resistance.

Thus, the article concludes that Ukraine, like Georgia, has repeatedly become the object of invasions by more powerful states throughout its history; and the themes of struggle, survival, and sacrifice are consistently reproduced in the lyrics of numerous folk songs. The rich and long-standing musical tradition reflects the historical reality of both countries as multi-ethnic and multi-confessional spaces. Georgian song folklore is characterized by the preservation of deep social ties through established traditions passed down through generations. In the Ukrainian context, these connections are traced through stories, games, rituals, and dances that originate from older layers of folk culture, the muted remnants of which have survived in contemporary diasporic practices.

Keywords: folklore; Georgian singing; vocals; themes; wrestling; folk songs.

Постановка проблеми. Пісенна традиція Грузії та України є безпосереднім відображенням почуттів і звичок цих народів, зумовлених особливостями їх праці, життя та історичними подіями. Потреба осмислення фольклору як історико-культурного феномена, у якому найповніше віддзеркалено процеси формування національної самосвідомості та ідеї державності, сьогодні актуальні як ніколи. В умовах сучасних політичних викликів і загроз територіальній цілісності обох країн звернення до пісенної спадщини, що втілює досвід боротьби за свободу, набуває особливої значущості. Аналіз паралелей між

українським і грузинським визвольним фольклором дозволяє простежити спільність історичних доль, духовних цінностей і художніх засобів, через які народи виражали свій опір поневоленню. За допомогою комплексного підходу, можна визначити, як народна пісня виступає засобом не лише художнього самовираження, а й духовного опору, національної консолідації та утвердження державницьких ідеалів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У наукових працях окремих дослідників частково висвітлюються історичні та культурні паралелі між Грузією та Україною. Зокрема, Н. Шарикадзе, М. Сі-

гуа та П. Дж. Шмельц [9] досліджують теоретичні та практичні підходи до розуміння питань колоніальності, деколоніальності та репрезентацій змін національної ідентичності в радянській та пострадянській музичній практиці. Особливості грузинської фольклорної традиції зосереджено у дослідженні К. Бітхелл [3], де здійснено вибіркового огляд трансформації народної пісні впродовж XX ст. Аналіз українського пісенного фольклору широко представлений у працях Р. Кирчіва [2], що дозволяє окреслити ключові тенденції розвитку національної музичної традиції. Часткові матеріали з музичним викладом фольклорної тематики містять також інтернет-ресурси.

Попри наявність окремих досліджень, спеціального наукового розгляду теми визвольної боротьби у пісенному фольклорі Грузії та України наразі не проведено. Тема залишається недостатньо вивченою та не отримала належного відображення у системі музичного мистецтва, що визначає актуальність подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає у виявленні спільних і відмінних рис у відображенні визвольної боротьби в пісенному фольклорі України та Грузії, а також визначення ролі народної пісні як чинника формування національної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Історичний шлях розвитку українського та грузинського народів позначений складними й суперечливими етапами боротьби за державну незалежність, національну ідентичність і культурну самобутність. Окрім того, що упродовж століть обидва народи неодноразово потерпали від іноземних зазіхань, геополітичні махінації, значною мірою, переплетені із соціально-культурними факторами.

У сучасних дослідженнях музикологів та етно-музикологів все частіше зустрічаються такі поняття, як “колоніальність” та “деколоніальність”. Для кращого розуміння їхнього ідейного осмислення наводимо визначення цих термінів. *Колоніальність* (від лат. *colonia* – поселення) – це сукупність соціальних, культурних, політичних та епістемологічних практик, які підтримують ієрархію між “центром” і “периферією”, що виникла внаслідок колоніалізму, але продовжує існувати навіть після його формального завершення. Натомість, *деколоніальність* – це інтелектуальний і культурний рух, спрямований на розрив із колоніальною логікою, на переосмислення історії, відновлення локальних знань і перевагу власних наративів [8]. У гуманітаристиці цей підхід застосовується для критики імперських структур у науці, культурі та мистецтві, проте, тим не менш, застосування цих концепцій до музики залишається невизначеним. Музика стає колоніальною або деколоніальною в межах певних концептуальних рамок, що широко визнаються як способи, за допомогою яких вона розуміється як

комунікація або відображення конкретних обставин. На фундаментальному рівні, переоцінка музики торкається суміжних делікатних тем, таких як ідентичність та збереження національної музики, а також напруженості між масовим доступом до такої музики та уявними загрозами автентичності, які часто з цього виникають [9].

Грузія та Україна пройшли схожі шляхи в перші десятиліття минулого століття. Обидві пережили короткий період композиторської свободи в 1920-х роках, який згодом змінився етапом жорсткішого впровадження навмисно неоднозначних вимог соціалістичного реалізму. Музика в обох державах відгукнулася на процеси лібералізації різними формами творчих експериментів.

Соціалістичний реалізм сформував новий тип народної музики, натхненної радянською ідеологією, водночас підтримуючи вже існуючу національну традицію. Проте в Грузії, наприклад, така підтримка нерідко спотворювала автентичні форми народного музикування. Розширюючи масштаби радянських практик для масової сцени, елементи, що вважалися більш автентичними для місцевих громад, поступово зникали, адже багато з них ґрунтувалися на індивідуальних виконавських стилях. Так, пісні, які раніше виконувалися імпровізовано – невеликими ансамблями чи солістами, почали звучати у виконанні великих колективів під керівництвом диригента [10].

Варто відзначити, що попри достатньо велику кількість керівників ансамблів, народна стилістика була основою їхньої діяльності, наслідком чого на сьогоднішній день пісні, що пройшли через традиційне народне перевтілення, звучать в одній “стильовій тональності”. Можна вважати, що подібна практика – це самобутнє уявне відгалуження колективної творчості, з достатньо сильною народною інерцією, яка згодом почне слабнути [1].

У грузинській музичній практиці соціалістичний реалізм відображав не лише розрив між національними музичними концепціями та ідеологічними поглядами, а й травму, спричинену постійно мінливою системою цінностей і глибокими, часто незворотними змінами ідентичності, яких вимагала її підтримка та поширення. Щоб опрацювати цю тривалу травму, питання винятковості радянського музичного мейнстріму – соціалістичного реалізму – згодом стало визначальним. Упродовж цього періоду поступово формувалися різні форми “неофіційних” творчих просторів, що розвивалися або у відкритій опозиції до офіційних норм, або, що траплялося частіше, у своєрідній співзалежності з ними [9, 403].

Такі процеси неминуче позначилися на змістовому наповненні народних пісень, у яких усе частіше проступали теми внутрішнього спротиву, туті за свободою та прагнення національного самоствердження.

Тема визвольних мотивів у пісенному фольклорі двох народів має і деколоніальний вимір, оскільки відображає опір імперським наративам, що прагнули зруйнувати національну пам'ять і культурну тяглість. Саме народна пісня стала формою деколоніального спротиву, у якій через символи, образи й метафори відтворювалося прагнення до свободи та самостійності.

Демократичне правління Грузії 1918 р. на чолі з Ноем Жорданія, як і проголошення Української Народної Республіки, стало спробою утвердити національну державність на тлі розпаду імперських систем. Однак уже за кілька років обидві країни були насильно включені до складу радянського простору, що спричинило нову хвилю репресій, переслідувань і руйнування культурних традицій. Саме в цей час народна пісня виконувала важливу функцію духовного спротиву – через символічну мову, алегорії та метафори вона зберігала ідею незалежності й національної гідності.

У Грузії питання національної ідентичності та автентичності особливо піднімалося у 1980-х роках. Двома провідними фігурами руху музичного відродження, що охопив період до та після здобуття незалежності, стали Едішер Гараканідзе та Малхаз Еркванідзе, обидва досвідчені співаки та енергійні дослідники, пов'язані з кафедрою традиційної грузинської музики Тбіліської державної консерваторії.

Гараканідзе започаткував нове повернення до коріння, змістивши фокус назад на села, які були основним середовищем існування народної музики [3]. Традиційна грузинська музика підтверджує важливість цього підходу. Народні пісні є давнім головним героєм грузинської культури – як на батьківщині, так і за кордоном. З XIX ст., на відміну від центральноазійських та близькосхідних музичних стилів, які впливали на міську та елітну музичну практику, сільська співоча традиція розглядалася як чистий вираз грузинської ідентичності. Серйозні зусилля з відродження традиційного фольклору, після репресій імперіалістичного та радянського правління розпочалися лише у 2000-х роках. У 2001 р. ЮНЕСКО визнало грузинську поліфонію “Шедевром усної та нематеріальної культурної спадщини людства”.

Для українців пісенний фольклор також має велике значення. Це чітко демонструє проєкт “Поліфонія” – найбільший онлайн-архів традиційних українських пісень. На сьогодні, він налічує понад 2000 пісень з одинадцяти етнографічних регіонів. Архів забезпечує високоякісні аудіо- та відеозаписи, а також багатодоріжкове онлайн-керування [6].

Пісенний фольклор обох народів виступає своєрідним літописом національного життя, у якому закарбовано найглибші емоційні переживання, історичні події та суспільні ідеали. Особливе місце в ньому посідають твори, що відображають виз-

вольну боротьбу – мотиви героїзму, патріотизму, віри у власні сили та прагнення до свободи. У Грузії, як і в Україні, пісня стала духовним символом опору, засобом збереження історичної правди та консолідації народу в найтяжчі періоди поневолення.

Однією з ключових композицій, що відображає ідею визвольної боротьби, є українська народна пісня “*Пливе кача по Тисині*” – яка збереглася у фольклорному репертуарі Карпатського регіону. Її текст, що зображує прощання матері з сином, який вирушає на війну, глибоко резонує з національним болем та прагненням до миру. Історично ця пісня була емоційним реквієм, що супроводжував трагічні події та втрати народу, а у сучасному контексті набуває символічного значення на Майдані і в інших суспільно-політичних ситуаціях. Вона стала неофіційним гімном протестів та меморіальних заходів, що свідчить про її глибоке емоційне сприйняття народом.

У грузинській традиції символами національної ідентичності і, в деякому сенсі, культурного опору є композиції поліфонічного репертуару. Класичним прикладом є “*Chakrulo*” – грузинська поліфонічна пісня з регіону Кахетія, що драматизує підготовку до битви. Вона характеризується двома орнаментованими індивідуальними голосами, що виконуються на фоні хорового супроводу. “*Chakrulo*” була включена до Золотих платівок “Вояджера”, що свідчить про її культурну значущість. Вона стала символом національної гордості та єдності грузинського народу [5].

Ще одним важливим прикладом є “*Зродились ми великої години*” на слова Олеса Бабія – гімн Організації Українських Націоналістів і Української Повстанської Армії (1929 р.). Твір був написаний буремного періоду української національно-визвольної боротьби. Зокрема, Олесь Бабій створив текст у в'язниці в міжвоєнний час. Музика, написана в маршовому стилі, підкреслена ритмікою і наголосами, що дають відчуття руху, навіть бою. Такий твір має не лише художню, але й соціально-політичну функцію: бути символом, пам'яттю, нагадуванням про минуле, а також стимулом до актуального захисту своєї держави.

Мотиви визвольної боротьби яскраво окреслюються в пісні “*Didgori*”, яка належить до героїчного фольклорного репертуару Грузії і безпосередньо пов'язана з історичною битвою на Дідгорі 1121 року, коли війська царя Давида IV здобули визначну перемогу над Сельджуками. Ця подія набула символічного значення для грузинської національної пам'яті, а пісенні традиції, що відтворюють битву, виконують функцію збереження історичної свідомості та формування патріотичних настроїв у народі. Народні ансамблі, серед яких відомий ансамбль “*Didgori*”, спеціалізуються на виконанні таких пісень, відтворюючи їх у поліфонічному вокальному

виконанні з характерними орнаментами та багатоголоссям [4].

Тематично пісня *“Didgori”* зосереджується на підготовці до бою, надаючи особливого значення єдності та братерству серед учасників боротьби. Основні символи твору – меч, гора, клятва та перемога – підкреслюють мужність, рішучість і готовність відстоювати батьківщину. Динаміка твору відображає сюжетну логіку пісні: спокійні вступи чергуються з кульмінаційними епізодами, що символізують момент заклику до дії або вершину напруження перед боєм.

У порівнянні пісні *“Didgori”* з українською *“Зродились ми великої години”* можна виявити спільні риси та відмінності. Обидві, оспівують героїчну боротьбу за незалежність, апелюють до ідеї єдності та самопожертви. Водночас вони відрізняються музичними засобами: українська пісня має більш маршовий характер, чіткий ритм та повторювані мотиви, тоді як *“Didgori”* спирається на поліфонічну структуру, багатоголосся і варіативні орнаменти. Текстові образи відображають особливості національної культури та історичного контексту: грузинська пісня посилюється на конкретну історичну битву, українська – на ідею державності та братньої підтримки.

Пісня *“Лента за лентою”* належить до числа найвідоміших творів визвольного руху Української повстанської армії, які поєднали в собі риси як авторської, так і народно-пісенної традиції. Її текст створив Микола Сорокаліт (псевдо “Бір”) – учасник УПА з Тернопільщини, а музику написав Василь Заставний (псевдо “Орест”) – студент Львівської політехніки, член ОУН. Уперше пісня була поширена в Західній Україні наприкінці 1940-х років і швидко стала символом героїзму, братерства та непохитної віри в незалежність України. З часом твір вийшов за межі авторського середовища, побував у різних регіонах, зазнаючи численних інтонаційних і текстових варіантів, що дало підстави вважати його фольклоризованим твором визвольної епохи [2].

Тематично пісня відображає боротьбу українських повстанців проти окупаційних режимів, звеличує героїзм, бойову звитягу та моральну готовність до самопожертви. Образ “ленти” – символізує набої, нескінченність боротьби та єдність побратимів у бою. Твір побудований на чіткій маршевій ритміці, що посилює відчуття впевненості, руху й непохитної волі. Мелодія базується на діатонічній основі з елементами ладової мінорності, що надає композиції суворого, мужнього характеру. Типовими є чіткий квадратний ритм (2/4), рефренова структура куплетно-приспівного типу та висхідна інтонація у фіналі, яка створює відчуття духовного піднесення.

З методичної точки зору, важливо також показати процес фольклоризації авторського твору, що

дозволяє розкрити межу між “народним” і “професійним” у сучасній етномузичній практиці.

Пісня *“Лента за лентою”* і сьогодні звучить у виконанні численних фольклорних ансамблів, студентських хорів та військових оркестрів, зберігаючи актуальність як символ незламності українського духу. Її мотиви активно використовуються в сучасних обробках, зокрема у творчості гуртів “Козак Систем”, “Тайдамаки”, а також у кінемаатографії та театральних постановках, що підтверджує її сталий місце в культурній пам’яті нації.

На противагу, в грузинському народному фольклорі пісня *“Lashkruli”* – яскравий зразок, що відображає тему боротьби за незалежність та захист національних цінностей. Вона традиційно входила до військового репертуару Грузії і виконувалася під час урочистостей, присвячених пам’яті героїчних подвигів предків і захисту рідної землі [7]. Оскільки автор пісні невідомий, її можна віднести до фольклорної спадщини.

За змістом *“Lashkruli”* описує рішучість воїнів захищати батьківщину, їхню відданість національним ідеалам та моральну єдність перед обличчям небезпеки. У пісні звучать образи воїнів, бойових клятв і перемог, що, власне, перегукуються з українською піснею *“Лента за лентою”*, де також підкреслюється героїзм і самопожертва в ім’я свободи.

Музично композиція представлена у формі традиційної грузинської поліфонії: багатоголосся поєднується з маршовим ритмом, що посилює емоційний вплив і передає піднесення, характерне для героїчних і бойових пісень. Динаміка твору варіює від тихих, задумливих фрагментів до потужних кульмінацій, що підкреслюють драматизм подій і моральну рішучість учасників боротьби.

Таким чином, *“Lashkruli”* можна розглядати як ефективний приклад грузинської народної героїчної пісні, яка репрезентує мотиви визвольної боротьби. Її порівняння з українською *“Лента за лентою”* дозволяє продемонструвати, як різні культури передають теми національної гідності, героїзму та боротьби за свободу через свої музичні традиції та форми фольклорного виконання.

Висновки. З початку часів, важливим і незмінним джерелом піднесення емоційного духу, була – музика. Грузинська пісенна традиція – великий символ, та гордість народу. Відтоді, як ЮНЕСКО оголосила її нематеріальною спадщиною людства, країна створила складну інфраструктуру політики та програм для регулювання її практики і сприяння популяризації, відродження музичної форми.

Порівняльний аналіз українських та грузинських пісень на тему визвольної боротьби та національної ідентичності демонструє, що це потужний інструмент вираження національної свідомості та боротьби за свободу. В українських піснях ця тематика найчастіше виражена у прямому текстовому

посили ("тімни визвольного руху", "пісні партизанів"), тоді як у грузинських творах вона проявляється через символічну поліфонію та культурну ідентичність. Усі розглянуті пісні відображають прагнення народів до свободи та незалежності, оспівуючи героїзм та самопожертву учасників визвольних змагань. Кожна з пісень стала символом національної пам'яті та опору, виконуючи роль не лише музичного твору, а й емоційного та ідеологічного маніфесту.

Обидві традиції показують, що фольклор і сучасні обробки народних пісень можуть бути ефективним засобом національної пам'яті та соціального опору, причому у XX ст. ці мотиви активно реінтерпретуються сучасними виконавцями та етнопроектами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габісонія Т. Авторські компетенції усної традиції в грузинській етнічній музиці. *Етномузика*. 2019. № 15. С. 113–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/etmuz_2019_15_7 (дата звернення: 11.10.2025)
2. Кирчів Р.Ф. Из фольклорных регионов Украины: Нариси й статті. Р.Ф. Кирчів. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2002. 251 с.
3. Bithell C. Georgian Polyphony and its Journeys from National Revival to Global Heritage. In *The Oxford Handbook of Music Revival*. New York: Oxford University Press, 2014, pp. 573–597.
4. Didgori Ensemble. (2003). Grdzeli Ghighini. URL: <https://www.reverbnation.com/didgori/song/11250336-grdzeli-ghighini> (дата звернення: 12.10.2025)
5. Georgian National Songs. URL: https://georgiavoyage.ge/georgian-national-songs/?utm_source (дата звернення: 12.10.2025)
6. Kuzmich A. Traditional Polyphony Outside of the Homeland: A Comparison of Georgian and Ukrainian Cultural Expressions. In: Georgian Traditional Polyphony: Modern Trends and Perspectives of Development. Edited by Rusudan Tsurtsunia & Joseph Jordania. Tbilisi: International Research Center for Traditional Polyphony / Ministry of Culture, Sports, and Youth of Georgia, 2022. pp. 190–199. URL: <https://geofolk.ge/admin/uploads/EI%20Books/Modern-Trends-and-Perspectives.pdf> (дата звернення: 13.10.2025)
7. "Lashkruli" – Song of the Georgian War of Independence. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_RBZ_OPvwMo (дата звернення: 13.10.2025)
8. Mignolo, Walter D. The Darker Side of Western Modernity: Global Futures, Decolonial Options. Duke University Press, 2011.
9. Sharikadze N., Sigua M. & Schmelz P.J. (2024). Throwing off the Russian Lenses from Soviet Music: The

Colonization and Decolonization of Georgian and Ukrainian Music. *Journal of the American Musicological Society*, No. 77(2), pp. 389–445.

10. Sonevsky M. Musical Evolution and the Other: From State-Sponsored Musical Evolutionism in the USSR to Post-Soviet Crimean Tatar Indigenous Music. *Ethnomusicology*. 2022. No. 1(66), pp. 51–80.

REFERENCES

1. Gabisoniya, T. (2019). Avtorski kompetentsiyi usnoyi traditsiyi v hruzynskiy etnichniy muzytsi [Authorial competences of oral tradition in Georgian ethnic music]. *Ethnomusic*. No. 15. pp. 113–127. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/etmuz_2019_15_7 (Accessed 11 Oct. 2025) [in Ukrainian].
2. Kyrchiv, R.F. (2002). Iz folklornykh rehioniv Ukrainy: Narysy y stattii [From the folklore regions of Ukraine: Essays and articles]. Lviv, 251 p. [in Ukrainian].
3. Bithell, C. (2014). Georgian Polyphony and its Journeys from National Revival to Global Heritage. In *The Oxford Handbook of Music Revival*. New York: Oxford University Press. pp. 573–597. [in English].
4. Didgori Ensemble. (2003). Grdzeli Ghighini. Available at: <https://www.reverbnation.com/didgori/song/11250336-grdzeli-ghighini> (Accessed 12 Oct. 2025). [in English].
5. Georgian National Songs. Available at: https://georgia.voyage.ge/georgian-national-songs/?utm_source (Accessed 12 Oct. 2025). [in English].
6. Kuzmich, A. (2022). Traditional Polyphony Outside of the Homeland: A Comparison of Georgian and Ukrainian Cultural Expressions. In: Georgian Traditional Polyphony: Modern Trends and Perspectives of Development. Edited by Rusudan Tsurtsunia & Joseph Jordania. Tbilisi: International Research Center for Traditional Polyphony / Ministry of Culture, Sports, and Youth of Georgia. pp. 190–199. Available at: <https://geofolk.ge/admin/uploads/EI%20Books/Modern-Trends-and-Perspectives.pdf> (Accessed 13 Oct. 2025). [in English].
7. "Lashkruli" – Song of the Georgian War of Independence. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=_RBZ_OPvwMo (Accessed 13 Oct. 2025).
8. Mignolo, Walter D. (2011). The Darker Side of Western Modernity: Global Futures, Decolonial Options. Duke University Press. [in English].
9. Sharikadze, N., Sigua, M. & Schmelz, P.J. (2024). Throwing off the Russian Lenses from Soviet Music: The Colonization and Decolonization of Georgian and Ukrainian Music. *Journal of the American Musicological Society*, No. 77(2), pp. 389–445. [in English].
10. Sonevsky, M. (2022). "Musical Evolution and the Other: From State-Sponsored Musical Evolutionism in the USSR to Post-Soviet Crimean Tatar Indigenous Music." *Ethnomusicology*, No. 1(66), pp. 51–80. [in English].

Стаття надійшла до редакції 29.09.2025

"Лише прекрасне буде радісне, вічне і цінне у всі часи".

Оскар Уайльд

ірландський поет, драматург

